

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA DARSDAN TASHQARI MUSIQA MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISH

Abdulxamidova Odina Alisher qizi

Namangan davlat pedagogika instituti

Aniq va tabiiy fanlar fakulteti MUS-AU-24 talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida darsdan tashqari musiqa mashg'ulotlarini tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritilgan. Mashg'ulotlarning o'quvchilarning estetik didini rivojlantirish, ijodiy qobiliyatini oshirish, ijtimoiy faollik va madaniy savodxonlikni shakllantirishdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, milliy va zamonaviy musiqiy materiallardan samarali foydalanish, metodik yondashuv, differensial ta'lim va zamonaviy texnologiyalar orqali mashg'ulotlarning samaradorligini oshirish masalalari muhokama qilingan.*

Kalit so'zlar: *Darsdan tashqari mashg'ulot, musiqa ta'limi, estetik tarbiya, ijodiy faollik, musiqa savodxonligi, umumiy o'rta ta'lim.*

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida darsdan tashqari musiqa mashg'ulotlarini tashkil etish o'quvchilarning estetik didini rivojlantirish, ijodiy qobiliyatini yuzaga chiqarish va bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Dars jarayonida beriladigan bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash, chuqurlashtirish hamda amaliy faoliyat orqali boyitish aynan darsdan tashqari mashg'ulotlar orqali amalga oshiriladi. Musiqa san'ati o'quvchilarning ruhiy olamini boyitadi, ularni go'zallikni his etishga, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalaydi. Shu bois umumiy o'rta ta'lim maktablarida musiqa to'garaklari, ansambllar, xor jamoalari va ijodiy studiyalarni tashkil etish zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar, xususan O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi tomonidan belgilangan vazifalar yoshlarning ma'naviy-estetik tarbiyasini kuchaytirishga qaratilgan bo'lib, bunda musiqa mashg'ulotlari alohida o'rin tutadi. Darsdan tashqari musiqa mashg'ulotlari o'quvchilarning qiziqishi va iste'dodini aniqlash, ularni rivojlantirish hamda sahnaviy tajriba orttirish imkonini beradi. Bunday mashg'ulotlar ko'ngillilik tamoyili asosida tashkil etiladi, bu esa o'quvchilarda ichki motivatsiyani kuchaytiradi va ijodiy faollikni oshiradi. Musiqa to'garaklarida o'quvchilar qo'shiq kuylash, cholg'u asboblari ijro etish, musiqa tinglash va tahlil qilish kabi faoliyat turlari bilan shug'ullanadi, natijada ularning musiqiy savodxonligi va ijrochilik mahorati rivojlanadi. Darsdan tashqari mashg'ulotlarning asosiy maqsadi o'quvchilarda musiqiy madaniyatni shakllantirish, ularni san'atga mehr ruhida tarbiyalash va ijtimoiy faolligini oshirishdan iboratdir. Maktablarda xor jamoalarini tashkil etish ayniqsa samarali bo'lib, jamoaviy kuylash o'quvchilarda hamkorlik, intizom va mas'uliyat tuyg'usini shakllantiradi. Ansambl yoki orkestr faoliyati esa ritmni his qilish, musiqiy eshituv va uyg'unlikni anglash ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Darsdan tashqari mashg'ulotlar jarayonida milliy musiqa merosidan keng foydalanish o'quvchilarda vatanparvarlik va milliy g'urur tuyg'usini rivojlantiradi, masalan, o'zbek mumtoz musiqasining noyob namunasi bo'lgan Shashmaqom kuylaridan parchalarni tinglash yoki soddalashtirilgan shaklda ijro etish yoshlarning estetik didini yuksaltiradi. Shuningdek, xalq qo'shiqlari va zamonaviy bolalar qo'shiqlari asosida repertuar tanlash o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos keladi va ularning qiziqishini oshiradi. Darsdan tashqari musiqa mashg'ulotlari konsertlar, ko'rik-tanlovlar va bayram tadbirlari bilan uyg'un holda olib borilganda yanada samarali bo'ladi, chunki sahna tajribasi o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va ijodiy salohiyatini namoyon etish imkonini beradi. Bunday tadbirlar maktab va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlikni ham mustahkamlaydi, chunki ota-onalar farzandlarining ijodiy yutuqlarini ko'rib, ularni qo'llab-quvvatlaydi. Darsdan tashqari mashg'ulotlarni tashkil etishda o'qituvchining metodik mahorati muhim ahamiyatga ega, u mashg'ulotlarni qiziqarli, tizimli va maqsadga yo'naltirilgan tarzda rejalashtirishi, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini inobatga olishi lozim. Differensial yondashuv asosida kuchli va boshlang'ich darajadagi o'quvchilar uchun turli murakkablikdagi asarlar tanlanadi, bu esa har bir o'quvchining muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi.

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham darsdan tashqari musiqa mashg'ulotlarining samaradorligini oshiradi, audio va video yozuvlar, interaktiv dasturlar va onlayn platformalar orqali o'quvchilar musiqiy bilimni mustaqil ravishda boyitishi mumkin. Musiqa mashg'ulotlari o'quvchilarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish bilan birga ularni salbiy ta'sirlardan himoya qiladi, chunki ijodiy faoliyat bilan band bo'lgan yoshlar o'z energiyasini foydali yo'nalishga sarflaydi.

Darsdan tashqari musiqa mashg'ulotlari o'quvchilarda estetik did, ijodiy tafakkur, ijtimoiy faollik va madaniy savodxonlikni rivojlantirishga xizmat qiladi, ular musiqa orqali o'z his-tuyg'ularini ifodalashni, go'zallikni anglashni va san'atni qadrlashni o'rganadi. Shuningdek, musiqa mashg'ulotlari nutq madaniyatini, sahnaviy harakat va o'zini tutish ko'nikmalarini shakllantiradi, bu esa o'quvchilarning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Darsdan tashqari mashg'ulotlarning muvaffaqiyati maktab rahbariyati, musiqa o'qituvchisi va ota-onalar hamkorligiga bog'liq bo'lib, zarur sharoit va moddiy-texnik baza yaratilganda ijodiy muhit shakllanadi.

Xulosa qilib aytganda, umumiy o'rta ta'lim maktablarida darsdan tashqari musiqa mashg'ulotlarini tashkil etish o'quvchilarning har tomonlama kamol topishida, ularning estetik va ma'naviy dunyosini boyitishda, iste'dodini yuzaga chiqarishda muhim omil hisoblanadi, bunday mashg'ulotlar yoshlarni san'atga mehr ruhida tarbiyalaydi va ularni madaniyatli, ijodkor hamda faol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. JURAKHONOVICH, G. J., & KARIMBERDIEVICH, R. K. Renewing the System of the Country and the Role and Significance of Art and Culture in Today's New Level of Modernization in Our Life. JournalNX, 6(05), 7-9.

2. Gaziyeu, J. J. (2021). STYLISTIC FEATURES OF THE WORK OF FRANZ JOSEPH HAYDN. In АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ (pp. 215-217).
3. Gaziyeu, J. J., & Toshmatov, G. O. (2021). Acts credit module system and its implementation activities in higher educational process. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(9), 467-472.
4. Gaziyeu, J. J., & Aliyeva, N. R. (2021). Dmitriy dmitrievich shostakovich life and work. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(10), 1181-1185.
5. Joraxanovich, G. J. (2023). Psychological Factors Of Musical Education. JournalNX, 9(11), 8-10.
6. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MILLIY MUSIQA–XALQ MADANIYATINING MA'NAVIY KO 'ZGUSI. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 8(10), 107-109.
7. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MUSIQA O 'QITUVCHILAR DARSLARDA ILG 'OR TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH KO 'NIKMALARI. SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 8(9), 90-94.
8. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MUSIQA SAVODXONLIGI TUSHUNCHASI. FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES, 3(36), 220-224.
9. Qodir o'g'li, M. S. (2025). INNOVATION TEXNOLOGIYALAR TUSHUNCHASI. SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 3(32), 87-91.
10. Qodir o'g'li, M. S. (2024). INNOVATION TEXNOLOGIYALAR VA ULARNING MUSIQA TA'LIMIDA QO'LLANILISHI. SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH, 3(28), 68-71.
11. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MILLIY MUSIQA–XALQ MADANIYATINING MA'NAVIY KO 'ZGUSI. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 8(10), 107-109.
12. Sobirova, M. (2020). The role of the family in the development of the integration process in science and education. JournalNX, 1137-1142.